

Examen VWO

2023

tijdvak 1
dinsdag 16 mei
9.00 - 12.00 uur

Griekse taal en cultuur

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 23 vragen en een vertaalopdracht.
Voor dit examen zijn maximaal 74 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord meestal geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (tekstelementen, redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld één tekstelement wordt gevraagd en je antwoordt met meer dan één tekstelement, dan wordt alleen het eerste tekstelement in de beoordeling meegeteld.

Tekst 1

Regel 1 **Bij hen bestaan deze gewoonten**

- 1p 1 Leg uit dat de inhoud van tekst 1 past in de traditie van Herodotus' voorgangers, de logografen.

Regel 2-3 Κατὰ t/m τάδε

- 1p 2 Beschrijf de aspectswaarde van de persoonsvorm in deze zin. Betrek in je antwoord de betekenis van deze zin.

Regel 10 ἐξωνέοντο τὰς καλλιστευούσας

- 2p 3 **a** Noteer in eigen woorden in welke volgorde deze meisjes verkocht werden. Baseer je antwoord op het voorafgaande (vanaf regel 5 Ἄνιστὰς).
b Noteer in eigen woorden de volgorde waarin de overige meisjes aangeboden werden. Baseer je antwoord op het vervolg (t/m regel 17 ἐξεδίδοσαν).

In een artikel uit 1848 betoogt J. van der Leij dat de band tussen ouders en kinderen bij de Babyloniërs niet innig geweest kan zijn:

(...) daar de ouders zoo weinig zeggenschap over hun kinderen hadden, dat zij hun dochters niet eens konden uithuwelijken. Dit geschiedde door afzonderlijke koninklijke ambtenaren, die de huwbare maagden openlijk verkochten. Daar werden de huwelijken niet uit liefde aangegaan.

- 2p 4 **a** Citeer uit het tekstgedeelte ὁ μὲν t/m συνοικήσι (regel 1-8) het Griekse woord dat inhoudelijk vergelijkbaar is met 'koninklijke ambtenaren'.
b Ben je het eens met de opmerking "Daar werden de huwelijken niet uit liefde aangegaan."? Beargumenteer je antwoord op basis van de regels 1-17 (ὁ μὲν t/m ἐξεδίδοσαν).

Regel 1-17 ὁ μὲν t/m ἐξεδίδοσαν

- 2p 5 **a** Citeer uit het tekstgedeelte ὁ μὲν t/m συνοικήσι (regel 1-8) het Griekse woord waaruit Herodotus' oordeel blijkt over de gewoonte die hij beschrijft in de regels 1-17 (ὁ μὲν t/m ἐξεδίδοσαν).

Uit het tekstgedeelte Ὄς t/m ἐξεδίδοσαν (regel 12-17) kan de reden opgemaakt worden voor Herodotus' oordeel over de gewoonte die hij beschrijft in de regels 1-17 (ὁ μὲν t/m ἐξεδίδοσαν).

- b** Noteer in eigen woorden deze reden.

De maker van het schilderij op **afbeelding 1** heeft zich laten inspireren door de tekst van Herodotus.

- 1p **6** Welk werkwoord geeft de handeling weer die op het schilderij is afgebeeld?
- A ἐσάγεσκον (regel 5)
  - B ἀνεκήρυσσε (regel 7)
  - C ἐδέοντο (regel 11)
  - D ἐλάμβανον (regel 12)

- 2p **7 a** Leg uit dat de compositie van het schilderij op **afbeelding 1** afwijkt van Herodotus' beschrijving in het tekstgedeelte Ὡς t/m εὐειδестаτή (regel 3-8).

Het museum waar het schilderij op **afbeelding 1** zich bevindt, geeft de volgende toelichting:

Dit schilderij laat een veiling zien van vrouwen uit het antieke Babylon van wie de familie niet in staat was een bruidsschat te betalen.

- b** Leg uit dat deze toelichting in strijd is met wat Herodotus hierover schrijft in de regels 1-17 (ὁ μὲν t/m ἐξεδίδουσαν).

Regel 22 Αἱ πλεῦνες

- 1p **8** Citeer uit het voorafgaande (vanaf regel 18 Ὅ) het Griekse tekstelement waarmee dezelfde groep wordt aangeduid als met Αἱ πλεῦνες.

Regel 18-28 Ὅ t/m ἱροῦ

In de regels 1-17 (ὁ μὲν t/m ἐξεδίδουσαν) beschrijft Herodotus een onderscheid tussen twee groepen vrouwen op grond van hun uiterlijk. In de regels 18-28 (Ὅ t/m ἱροῦ) wordt op grond van iets anders een onderscheid gemaakt tussen twee groepen vrouwen.

- 2p **9 a** Noteer op grond waarvan dit laatste onderscheid wordt gemaakt.

Uit een gegeven in de regels 18-28 (Ὅ t/m ἱροῦ) kan afgeleid worden dat het uiterlijk van de vrouwen in de beschreven omstandigheden toch van belang is.

- b** Leg dit uit.

Regel 18-28 Ὅ τ/μ ἱροῦ

Op *Wikipedia* staat over het onderwerp tempelprostitutie:

Tempelprostitutie is een vorm van prostitutie waarbij een vrouw zich in een tempel ter beschikking stelt voor seks tegen betaling, als heilige dienstplicht aan een godin of god. Deze 'heilige prostitutie' kwam vooral voor in de Oudheid. Hiervoor waren tempelprostituties beschikbaar. Voor de familie van de meisjes was het een eer om een van hun dochters in de tempel te hebben werken.

De gewoonte die Herodotus beschrijft in de regels 18-28 (Ὅ τ/μ ἱροῦ), lijkt op het verschijnsel tempelprostitutie zoals beschreven op *Wikipedia*, maar is niet hetzelfde.

- 2p 10 Noteer in eigen woorden twee verschillen. Ga bij beide verschillen in op zowel de gewoonte bij de Babyloniërs als het verschijnsel tempelprostitutie zoals beschreven op *Wikipedia*. Laat buiten beschouwing dat het bij de Babyloniërs om een specifieke godin gaat en de beschrijving op *Wikipedia* algemeen bedoeld is.

Tekst 2

Regel 1 ἱστορέοντι

Hierbij hanteerde Herodotus in het algemeen drie instrumenten.

- 1p 11 Noteer de Griekse term voor het instrument dat Herodotus in dit geval gebruikt heeft. Baseer je antwoord op regel 1 (Ἐλεγον τ/μ ὧδε).

Regel 2-4 καί τ/μ πέλαγος

Dit tekstgedeelte wordt door W. Kassies als volgt vertaald:

maar in de Egeïsche Zee werd hij door stormwinden uit de koers geslagen in de richting van de Egyptische wateren

In de vertaling is de grammaticale structuur van het Grieks niet geheel overgenomen.

- 1p 12 Leg dit uit met betrekking tot μιν (regel 3). Ga in je antwoord in op zowel het Grieks als de weergave van μιν in de vertaling.

Regel 5 τὸ νῦν τ/μ Νείλου

In het vervolg (t/m regel 9 ἀρχῆς) meldt Herodotus over nog twee andere zaken expliciet dat ze in zijn eigen tijd nog bestaan.

- 2p 13 Noteer in eigen woorden deze twee zaken.

Regel 13 τοὺς ἱρέας

- 2p 14 Beargumenteer of dit dezelfde personen zijn als οἱ ἱρέες in regel 1. Baseer je antwoord op het voorafgaande (vanaf regel 1 Ἐλεγον). Ga in je antwoord in op zowel de ene groep als de andere groep.

Regel 8 διατελέει en regel 14 πέμπει

Deze persoonsvormen staan in dezelfde werkwoordstijd, maar ze staan niet om dezelfde reden in deze werkwoordstijd.

- 2p 15 Beschrijf van beide persoonsvormen de reden waarom ze in deze werkwoordstijd staan.

Regel 21 ξεῖνον

- 1p 16 Citeer uit het tekstgedeelte Ὁ τ/μ ἦν Θῶνις (regel 8-14) het Griekse woord waarmee dezelfde persoon bedoeld wordt als met ξεῖνον.

Regel 20-22 Ἀντιπέμπει t/m λέξει

Proteus gaat niet direct in op de twee suggesties die Thonis in zijn vraag gedaan heeft, maar geeft hem de opdracht Alexander naar hem toe te brengen.

- 2p 17 a Noteer in eigen woorden de twee suggesties van Thonis. Baseer je antwoord op het tekstgedeelte Ἦκει t/m ἦλθε (regel 15-19).
b Noteer het doel dat Proteus heeft met zijn opdracht aan Thonis. Baseer je antwoord op de woorden van Proteus (regel 20-22 Ἄνδρα t/m λέξει).

Regel 25 Ἀνακομισθέντων πάντων

- 1p 18 Wie of wat maakt geen deel uit van πάντων?
A τὰς νέας (regel 23)
B τὴν Ἑλένην (regel 24)
C τὰ χρήματα (regel 24)
D τοὺς ἰκέτας (regel 25)

Regel 25-30 Ἀνακομισθέντων t/m ἀδικήματος

In dit tekstgedeelte worden drie vragen van Proteus beschreven.

- 2p 19 Noteer in eigen woorden deze drie vragen.

Let op: de laatste vragen en opdracht van dit examen staan op de volgende pagina.

Regel 34 ἔργον ἀνοσιώτατον

De inhoud hiervan maakt Proteus duidelijk door een opsomming.

- 4p 20 a Noteer in eigen woorden de drie onderdelen van deze opsomming. Baseer je antwoord op het vervolg (t/m regel 37 ἤκεις).

De kwalificatie ἀνοσιώτατον (regel 34) is gebaseerd op een bepaald gegeven waarop Proteus door middel van herhaling de nadruk legt.

- b Noteer in eigen woorden dit gegeven. Baseer je antwoord op het tekstgedeelte ὅς t/m ἤκεις (regel 33-37).

Uit Alexanders antwoord op de vragen die Proteus aan hem gesteld had, kan opgemaakt worden dat Alexander al rekening hield met het oordeel van Proteus.

- c Leg dit uit. Baseer je antwoord op het tekstgedeelte Ἀνακομισθέντων t/m ἀδικήματος (regel 25-30).

Regel 39 αὐτὰ

- 1p 21 Citeer uit het voorafgaande (vanaf regel 37 Νῦν) het Griekse tekstelement dat de concrete inhoud weergeeft van αὐτὰ.

Regel 40 αὐτὸς ἐλθὼν ἐκεῖνος

Dit is inderdaad gebeurd, zo vertelt Herodotus in het vervolg van tekst 2 (niet in dit examen afgedrukt). Degene die hier wordt aangeduid met ἐκεῖνος heeft zich toen schuldig gemaakt aan een goddeloze daad.

- 1p 22 Beschrijf deze daad.

Regel 31-42 Ἐγὼ t/m περιέψεσθαι

- 1p 23 Vind je dat de dienaren van Alexander het doel hebben bereikt dat in regel 11 beschreven is met de woorden βουλόμενοι βλάπτειν αὐτόν? Beargumenteer je antwoord met een gegeven uit de woorden van Proteus in de regels 31-42 (Ἐγὼ t/m περιέψεσθαι).

Tekst 3

Bestudeer de inleiding en de aantekeningen bij tekst 3.

- 37p Vertaal de regels 1 t/m 13 in het Nederlands.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift.